

KÖNYVESPOLC

Kaló Béla

Irodalmi kávézó

Kaló Béla Irodalmi Kávézó című kötete az Edelenyi Füzetek könyvsorozat 25. darabjaként jelent meg, kritikákat, kisesszéket és tárcákat tartalmaz három ciklusba – Állapotrajzok, Szénaboglya, Ex – rendezve.

A szerző 1954-ben született a hevesi Dormándon. Az egri tanárképző főiskola magyar-történelem szakának elvégzése után egy ideig újságíróként dolgozott. 1980-ban pedagógus feleségével a Bódva-völgyi kis faluba, Szuhogyra költözött, azóta ott tanít és írja kritikáit, tanulmányait, tárcáit, amelyek országos és vidéki napilapokban és folyóiratokban (Napút, Polisz, VÁRhely stb.) jelentek meg.

A könyv fülszövegében olvasható önvallomás: „Mivel bölcs kollégámmal vallom, hogy maga az élet a legjobb időtöltés, ezt művelem a nap 24 órájában. Ebbe természetesen belefér az olvasás, az írás is.”

Jóllehet, Kaló hevesi illetőségű, úgy tűnik, gyökeret eresztett ezen a tájon, és kötelességének érzi e régió szellemi kincsének számbavételét, megőrzését. Ezt kritikusi munkássága fényesen igazolja. Sohasem mulasztja el, hogy az itt született vagy az e régióhoz valamiképp kötődő könyvekről írjon, értékeikre felhívja az olvasók figyelmét, s teszi mindezt szerető hozzáértéssel. Elegánsak, széles műveltségről árulkodó empatikus írások ezek és ami szintén nagyon fontos, nem a vájtfülűekhez szólnak, hanem az olvasóhoz, aki teszem azt, lehet iskolázatlan, képzettség nélküli, szépre szomjazó ember. Kaló Béla szépen ír, szépírói erényekkel bír, ezért még kritikái is olvasmányosak.

A kötet egyik legszebb írása az Agenda: a hetvenes évek, ez kimondottan szépírodalmi mű, tárcsa. Visszaemlékezés a főiskolai boldog évekre. Ebben a művében, de nem csak ebben, egy igazi novellista mutatja meg magát. Költészetbeli jártasságát bizonyítja a Jegyzetek egy Kálnoky-vershez című írása. Nem nyögvenyelős versmagyarázat, hanem felfedezés, gyönyörködés.

Cs. Varga István írja az utószóban: „A tehetséges, egyénien stílusos, izgalmas szemléletű kritikus és szerkesztő, Kaló Béla tanár úr első könyvét örömmel ajánlom az olvasók értő szeretetébe.” A számból vette ki...

Fecske Csaba

*

Slezsák Imre

Az élet útjain

Részlet a szerző által írt Előszóból

*„Aki eleget teve a maga
korának, az minden
következőknek él!”*

Kossuth Lajos

Nem nagyon szeretem az emlékiratokat, visszaemlékezéseket, mert sokszor a szerzők öngazolásra való törekvését, esetenként dicsekvését vélelem felfedezni bennük. S lám, mégis ebbe a hibába estem én is? Valamiféle visszaemlékezés megírásához, írásaim, előadásaim összegyűjtéséhez kezdtem. Már csak ilyen az ember, amikor jövőt nem lát maga előtt, a múltjában kezd kutakodni, örömet lelni.

Igyekszem az öndicséret legkisebb jelét is elkerülni. Miért is tenném másként, hiszen az egész életem, 70 évem szülőhelyem, falum, városom lakói előtt zajlott le. Az egész életem egy nyitott könyv! Meg aztán nem is önéletleírás ez, hanem nagyobbreszt a sajtóban megjelent írásaimnak a váltogatott gyűjteménye. Ezt találja majd itt valamilyen rendbe szedve az olvasó.

Bár a rendbe szedéssel is meggyűlt a bajom, mert valamennyi itt felsorakoztatott munka a tevékenységemhez, törekvéseimhez kapcsolódik, az pedig így vagy úgy a könyvtárügy, a szülőföldszeretet, a tájhaza helytörténete, az itt élőkhez kapcsolódik olyan keveredéssel, hogy nagyon nehéz egy-egy írást egy témába szorítani. Egy mondható el teljes biztonsággal róluk: ezek az írások életem dokumentumai.

Itt az előszó véget is érhetne, ha eddig elolvasta a kedves olvasó, már tudja, tudhatja, hogy mit is tartalmaz ez a gyűjtemény. Ami ezután következik, az az életrajzom rövid összefoglalója.

1932-ben születtem. Nehéz háborús években voltam kisgyerek, majd a háború, a nagy világegés befejeződése után a talpra állás, az ország újjáépítésének tapasztalója, segítője. Magával ragadott a sok szépet ígérő új világ felépítése: az „újat, szebbet, jobbat a réginél” szándéka. Nem minden úgy történt, ahogy szeretttük, szerettem volna, de az ország épült, szépült, s igyekeztem ezzel a széllal tájhazánk könyvtárügyének vitorláját is a fejlődés irányába kormányozni. Hát ennek a munkának, törekvésnek örömeit, bánatait, eredményeit tükrözik a gyűjteményben levő írások, minden változtatás nélkül.

Most, hogy 70 éves koromban, 52 éves könyvtárosságom (1950–1992–2002) írásbeli emlékeinek összegyűjtését végeztem, magam is elcsodálkoztam azon, hogy milyen sok alkalommal tollat is fogtam, véleményt nyilvánítottam, javasoltam és példával szolgáltam szakmai lapokban, napilapokban, folyóiratokban.

Itt tehát könyvtárosi törekvéseim mérlegét, talán nem hangzik dicsekvésnek: a könyvtárakért, a kistelepülésekért, az itt élők művelődési lehetőségeinek javításáért folytatott munkám mozaikjait olvashatja; és ezeken mosolyoghat, mérgelődhet – de talán helyyel-közzel egyet is érthet az olvasó.

Ezeket az írásokat a kor szellemétől elvonatkoztatva értékelni, bírálni lehet, de nem a legszerencsésebb dolog. Kérem, ne is tegyék ezt. Azt lássák bennük, hogy egy munkáját hivatásként kezelő ember – jelen esetben egy könyvtáros – mi mindent megtesz, megtehet az életcélját jelentő, az én esetemben a művelődés, elsősorban a kistelepüléseken élő lakosság műveltségi színvonalának emelése érdekében.

*

Egy régen várt könyv margójára

(*Szendrő monográfiája* / Szerk.: Veres László – Viga Gyula. *Szendrő Város Önkormányzata. Szendrő, 2002.*)

A hajdan dicső napokat látott *Szendrő*vel eddig meglehetősen mostohán bánt a tudományos kutatás. Eseményekben, érdekességekben gazdag múltjáról napjainkig mindössze két önálló könyv született. Az egyik, *Borovszky Samu* sokat idézett, füzetnyi terjedelmű műve (1908) — érdemei ellenére — mostanra már elavult. A másik, a helyi értelmiségiek által az addig megjelent irodalom alapján összeállított településtörténet (1959) a nagyközönségnek szánt, hibáktól sem mentes ismeretterjesztő munka. Az elmúlt évtizedekben ugyan az egyes tudományterületek (pl. földtan, régészet, művészet-, irodalom-, gazdaság-, társadalom- és helytörténet, néprajz stb.) szakemberei sok értékes tanulmányt közöltek *Szendrő*vel és közvetlen környékével kapcsolatban, ezek azonban nem pótolhatták a mindenre kiterjedő, tudományos igényű összefoglalást. Hogy ennek hiányát éreztük, talán éppen a hatalmas és szerteágazó ismeretanyag tudható be: nem igen akadtak vállalkozók a nehéz feladatra. De nincs tovább helye a sajnálkozásnak, mert 2002 júliusának elején minden különösebb hírverés nélkül végre megjelent *Szendrő monográfiája*. A testes kötet 20 szerző 19 tanulmányát tartalmazza. A munkatársak valamennyien szakterületük jeles képviselői, ami eleve garanciát nyújt a minőségre. Közülük a legtöbben a miskolci Herman Ottó Múzeum és más megyei tudományos intézmények kutatói, néhányan pedig országos

hírű szakemberek. A hatalmas anyag miatt különösen nagy körültekintést igénylő szerkesztést *Veres László* és *Viga Gyula* végezte, a tőlük megszokott igényességgel és gondossággal. A könyv kiadója *Szendrő Város Önkormányzata*, a nyomdai munkálatokat a debreceni *Kapitális Bt.* végezte.

Természetesen nincs arra lehetőség, hogy az írásokat részletesen ismeressük. Figyelemfelkeltésként csupán néhány észrevételt és itt-ott rövid értékelést kívánunk hozzájuk fűzni.

Mindegyik értekezés alapos, jól átgondolt és sok új, vagy eddig figyelmen kívül hagyott adatot tartalmazó munka. Többségük nemcsak a szakirodalomra, hanem jelentős részben saját kutatásokra és eddig közöletlen levéltári forrásokra épül. A feldolgozott témák általában felölelik a *Szendrő* esetében leginkább szóba jöhető tárgyköröket, bár e vonatkozásban később lesznek majd megjegyzéseink.

A természeti viszonyokkal *Frisnyák Sándor* (földrajz) és *Hegyesi Gábor* (élővilág) foglalkozik. Nagy jelentőségű a két régészeti összefoglalás. Az egyik a kezdetektől a római császárkorig rendszerezi és értékeli a vidék szórványos leletanyagát, amit végre egységes keretbe foglalva és a lehetséges párhuzamok fényében láthatunk (*B. Hellebrandt Magdolna*). A másik a *Szendrő* környéki elpusztult középkori településeket veszi számba (Bodnár Tamás – *Wolf Mária*), rendkívül gazdag ismereteket szolgáltatva a térség 11-16. századi történetéhez és életéhez. Fontos a *Szendrő* várait (*Tomka Gábor*) és a törökkori város gazdaságát és társadalmát (*Gyulai Éva*) bemutató tanulmány. A népességtörténetet *Faragó Tamás*, az ipar és a kereskedelem kérdéseit *Veres László* vette górcső alá. A kötetben találjuk az első kísérletet a hajdan jelentős helyi zsidóság történetének és a település életében játszott szerepének bemutatására (*Dobrossy István*). *Csíki Tamás* a szendrői Csáky-Pallavicini uradalom felbomlását vizsgálja a 19. században. Az egyházak művészeti emlékeit *Kárpáti László* értekezéséből ismerhetjük meg. *Gulya István* a 20. század első felének helyi társadalmát, *Spóner Péter* ugyanezen időszak oktatását, közművelődését és egyesületi életét vetíti az olvasó elé. Kár, hogy kutatásaikat csupán a jelzett szűk időhatárokra terjesztették ki. Újszerű és érdekes a nyelvészeti-névtani dolgozat (*Mizser Lajos*), amit elsősorban az itt élők tanulmányoznak majd nagy figyelemmel. A néprajzot öt értékes munka képviseli: olvashatunk a település jellemzőiről és a népi építkezésről (*Balassa M. Iván*), a paraszti gazdálkodásról (*Selmecezi Kovács Attila*), a Bódva etnográfijáról (*Tóth Arnold*), a hagyományos népi táplálkozásról (*Laki-Lukács László*) és az emberélet fordulóinak szokásairól (*Csehné Gál Judit*).

Van azonban hiányérzetünk is. Érthetetlen, hogy miért nem szerepel a könyvben egy irodalom- vagy művelődéstörténeti fejezet, amely bemutatta volna a város meglepően gazdag 16-17. századi szellemi életét. Ennek hiá-

nyában az olvasó nem szerezhethet tudomást a *Szendrői hegedős-énekről*, a *Szendrői Névtelen* újabban vitatott keletkezési helyű *Szilágyi és Hajmásijáról*, *Pilcz Gáspár* itt született latin verseiről, az első magyar katolikus énekeskönyvről és szerzőjéről, *Szöllősi Benedekről*, a két *Köleséri Sámuelről* stb. Elmaradt a település jeles szülötte, *Besze János* ügyvéd, politikus, író életének és munkásságának legalább részbeni bemutatása is, és sorolhatnánk még az e témában rejlő lehetőségeket. Ugyancsak hiányolható a részletes egyháztörténet, ezen belül pedig az egykori jezsuita misszió és a ferences rendház történetjének feldolgozása. A helyi oktatás múltja is megérdemelt volna egy szélesebb spektrumú tanulmányt. A megfelelő részből kimaradt a szendrői református egyház híres 18. századi nyomott úrasztali terítőjének ismertetése, amellyel *Katona Imre* foglalkozott alaposabban. Célszerű lett volna, ha a fel nem használt, és így az irodalomjegyzékben sem szereplő *Szendrővel* kapcsolatos írások (bőséggel találhatók ilyenek) legalább egy kis válogatás formájában bekerültek volna a könyvbe. Persze tudjuk, hogy a pénz és az ezzel összefüggő terjedelem nagy úr, és elsősorban emiatt lehetetlen egyszerre minden elvárásnak eleget tenni. S az is nyilvánvaló, hogy a szerkesztők csak azzal dolgozhatnak, ami a rendelkezésükre áll.

Sajnos a gazdag képanyagot az alkalmazott nyomdatechnika több helyen élvezhetetlenné teszi (vagy az eredeti fotók minősége volt gyenge). Nyilván figyelmetlenség következménye, hogy a lapalji hivatkozásokat nem minden esetben oldja fel a kötet végén található egyesített irodalomjegyzék. Más apró pontatlanságokat is észlelhetünk, ezek azonban elkerülhetetlenek egy ilyen nagyszabású vállalkozásnál.

Végkövetkeztetésként természetesen nem mondhatunk mást, mint hogy a régóta várt *Szendrő monográfiája* című tanulmánygyűjtemény nagy nyeresége a helytörténeti kutatásnak, kiemelkedő eseménye a megye kulturális életének. Tudományos hitelességével és magas szakmai színvonalával kiemelkedik az utóbbi évek hasonló vállalkozásai sorából. Köszönet érte mindazoknak, akik megvalósításában közreműködtek.

Hadobás Sándor

*

A rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum új kiadványai

A rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum mindig fontos feladatának tekintette, hogy az iparág gazdag múltját és művelődéstörténeti vonatkozásait bemutató kiadványokat jelentessen meg. 1970-ben indítottuk füzet-sorozatunkat, amelynek eddig 26 száma hagyta el a nyomdát. A bányászat-történet-írás ma már nehezen fellelhető, de a kutatók számára nélkülözhetetlen klasszikus művei közül néhányat reprint kiadásban tettünk hozzáférhetővé. Önállóan vagy másokkal közösen monográfiákat, magyarra fordított idegen nyelvű régi szakmunkákat, emlékköteteket, konferencia-anyagokat is kiadtunk. Napjainkig több mint ötven azoknak a könyveknek a száma, amelyek a múzeum gondozásában vagy közreműködésével kerültek az olvasók kezébe.

A kiadványok terén kiemelkedően eredményesnek bizonyult az elmúlt egy esztendő (2001. július – 2002. június). Részben saját erőből, részben támogatások, pályázatok útján kapott pénzek felhasználásával, illetve társintézményekkel összefogva sikerült olyan könyveket publikálni, amelyek széles körű figyelemre tarthatnak számot. (Néhány esetben nem kiadóként jegyeztük a munkát, hanem szellemi teljesítménnyel vagy anyagi hozzájárulással segítettük a megjelenést.) Javult a nyomdai kivitel minősége, nőtt a példányszám és a terjedelem, a tartalmi színvonal pedig a legmagasabb szakmai igényeknek is megfelelő. Az alábbiakban röviden ismertetem a szóban forgó műveket.

A rudabányai vasérctelep a korai szakirodalomban (1880-1939). Szerkesztette és bevezette: dr. Szakáll Sándor. Rudabánya, 2001. 134 old. (Érc- és Ásványbányászati Múzeumi Füzetek 22-23.) ISBN 963 00 7330 7.

A kötet 9 tanulmányt közöl reprint formában, amelyeknek szerzői Maderspach Livius, Guckler Győző, Schmidt Sándor, Hahn Károly, Koch Antal, Pái Móric, Tokody László, Kertai György és Koch Sándor. A ritkaságnak számító írások egybegyűjtött újrakiadása remélhetőleg nagy szolgálatot tesz a Rudabánya bányászata, föld- és ásványtana iránt érdeklődőknek.

Hála József – Landgraf Ildikó: *Magyarországi bányászmondák.* Szerkesztette: Hadobás Sándor. Rudabánya, 2001. 123 old. (Érc- és Ásványbányászati Füzetek 24-25.) ISBN 963 00 7220 3.

A neves budapesti néprajzkutatók a történelmi Magyarország minden bányavidékéről összegyűjtötték a munkásság körében élt (és néhol még ma is mesélt) hiedelmeket, történeteket. Rövid tipológiai elemzés után témakörök szerint csoportosítva közlik a mondaszövegeket.

Benke István: *Telkibánya bányászatának története*. Miskolc – Rudabánya, 176 old. ISBN 963 661 491. (A/5, 1000 példány.) – A Miskolci Egyetemmel közös kiadás.

Régi adósságot törlesztettünk a könyv megjelentetésével: a híres középkori bányavárosról eddig ugyanis nem volt önálló összefoglaló munka. A szerző különböző helyeken megjelent résztanulmányaiból már ismert tények és adatok mellett újdonsága a könyvnek az 1997-1998-ban feltárt, majd 2000-ben romkertként helyreállított Szent Katalin ispotály és templom bemutatása.

Balogh Béla – Oszóczi Kálmán: *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt*. Miskolc – Rudabánya, 166 old. ISBN 963 661 448 2. (A/4, 600 példány.) – A Miskolci Egyetemmel közös kiadás.

A szerzők nagybányai levéltárosok voltak, így első kézből ismerik az itteni nagy múltú bányászat és a pénzverés iratanyagát. E munkájuk révén a kutatók tanulmányozhatják azokat a dokumentumokat, amelyek eredetijei a romániai levéltárak mélyén rejtőzködnek, és gyakorlatilag mind a mai napig hozzáférhetetlenek.

Szakáll Sándor – Hadobás Sándor: *Rudabánya ásványai*. Budapest, 2001. Kőország Kiadó, 176 old. 131 színes és fekete-fehér fotó. ISBN 963 85306 2 6.

A könyvhöz annyiban járult hozzá a múzeum, hogy a bevezető település- és bányászattörténeti fejezetét Hadobás Sándor igazgató írta, és a képanyag nagy részét is az intézmény adta. Az ásványok kedvelői számára hézagpótló, szép kivitelű monográfia a budapesti Kőország Kiadó Kft. tulajdonosának, Pálinkás Lászlónak az áldozatkészségéből jelenhetett meg.

Adatok az érc- és ásványbányászat, valamint a kohászat történetének bibliográfiájához. Összeállította: Hadobás Sándor. 100 old. ISBN nélkül.

Több mint 1500 hazai és külföldi könyv, tanulmány és cikk bibliográfiai adatai találhatóak meg a kiadványban a bányászat, a kohászat és a rokon tudományok történetének témaköréből. A korántsem teljességre törekvő összeállítás azért készült, hogy fogódzoul, kiindulópontul szolgáljon az említett szakterületek iránt érdeklődők számára. Ezekről ugyanis eddig nem készült átfogó irodalomjegyzék. Az anyagot a jövőben szeretnénk folyamatosan bővíteni, napra kész állapotban tartani.

Szakáll Sándor – Morvai Gusztáv (szerk.): *Ércutatók Magyarországon a 20. században*. Miskolc – Rudabánya, 2002. 247 old. ISBN 963 661 531 4. – A Miskolci Egyetemmel és a miskolci Herman Ottó Múzeummal közös kiadás.

A kötetben neves szakemberek 15 tanulmánya olvasható. Az írások a 20. századi hazai érc kutatások legérdekesebb mozzanatait elevenítik fel, a teljesség igénye nélkül, sok fotóval, ábrával és térképpel illusztrálva.

Papp Gábor: *A magyar topografikus és leíró ásványtan története*. Miskolc, 2002. Herman Ottó Múzeum, 444 old. ISBN 963 9271 19 5. (Topographia Mineralogica Hungariae VII) (B/5, 700 példány.) – A könyv kiadását az Érc- és Ásványbányászati Múzeum jelentős összeggel támogatta.

A szerző, a Magyar Természettudományi Múzeum Ásványtárának munkatársa az utóbbi évek egyik legkitűnőbb tudománytörténeti munkáját adta közre. A könyvet a téma elmélyült ismerete, lenyűgöző adatgazdaság, megbízható pontosság és élvezetes stílus jellemzi. A főszöveget értékes adattár és változatos képanyag egészíti ki.

Kaló Béla: *Irodalmi kávézó. Kritikák, kisesszék, tárcák*. Edeleny – Rudabánya, 2002. 128 old. ISBN 963 00 9523 8. – Közös kiadás az Edelenyi Városi Könyvtárral.

A múzeum, mint a térség legjelentősebb kulturális intézménye, lehetőségei szerint az érdeklődési körén kívül eső helyi szellemi értékeket is felkarolja és támogatja. E megfontolásból működtünk közre a Rudabánya melletti bányászközségben, Szuhogyon élő szerző (foglalkozására nézve tanár és jónévé újságíró, kritikus, lapszerkesztő) válogatott írásainak – amelyek között bányász tárgyú is akad – kiadásában.

Szojka Gyula: *A természet a néphitben, tekintettel a dobsinai babonákra és népmondákra*. Szerkesztette és a függelékét írta: Hadobás Sándor. Rudabánya, 2002. 40 old. ISBN 963 00 9977 2. (Érc- és Ásványbányászati Múzeumi Füzetek 26.) – Az 1884-ben megjelent mű reprint kiadása.

Piltzius Gáspár: *A törökök betörése Dobsinára 1584. évi október hó 14-én*. Rudabánya, 2002. 80 old. ISBN nélkül. – Az 1903-ban megjelent könyv reprint kiadása.

A hajdani bányavárosok, különösen az utóbbi száz évben Rudabányával szoros kapcsolatokat ápoló Dobsina múltjának minél sokrétűbb tanulmányozása kiemelt céljaink között szerepel. Ennek a programnak a keretében nem csak szűkebb szakterületünket, a bányászatot tartjuk szem előtt, hanem tanulmányozzuk és dokumentáljuk az egykori bányavárosi élet minden tényezőjét, összetevőjét. Ilyen megfontolásból jelentettük meg hasonlóan a fenti két könyvecskét, amelyek eredeti példányaiból már csupán 2-3 darab lelhető fel a hazai könyvtárakban. (Korábban, 1997-ben reprint változatban ismét hozzáférhetővé tettük Mikulik József: *A bánya- és vasipar története Dobsinán* című értékes munkáját.)

Poda, Nicolaus: *A selmeci bányagépekről*. Bergmaschinen von Schemnitz. Miskolc – Rudabánya, 2002. 144 + 126 old. ISBN 963 661 534 9. – A Miskolci Egyetemen közös kiadás.

Az 1771-ben Prágában megjelent német nyelvű könyv reprint változata és magyar fordítása.

Ha a kiadás anyagi feltételeit sikerül megteremteni, Viktor Gyula válogatott bányászversei, a magyar bányacsilléről szóló kismonográfia és a Kárpát-medence barlangi mondáit feldolgozó munka gazdagítja még az idén a múzeum publikációinak sorát.

Hadobás Sándor

*

Torna-vidék

A Koleszár Krisztián által összeállított ismertető füzet útikalauz az egykori Torna megye jelenleg Edelény Városkörnyékhez tartozó tíz településéről magyar, angol és német nyelven. A szerző által készített színes fotókkal gazdagon illusztrált 36 oldalas füzetet színvonalas tartalma és kivitele miatt ajánlom a tisztelt olvasók figyelmébe.

Az ismertető a tárgyalta terület általános bemutatása után ábécé sorrendben ír a tíz településről: Becskeházáról, Bódvarákóról, Bódvalenkéről, Bódvaszilásról, Hidvégardóról, Komjátiról, Tornabarakonyról, Tornaszentandrásról, Tornanádaskáról, Tornaszentjakabról. A települések földrajzi fekvése után azok történelmét, mai társadalmi viszonyait mutatja be.

A „Torna-vidék”-re látogató turisták részére 3700 példányban készült kiadvány, a hidvégardói Polgármesteri Hivatal, Matusz Tamás polgármester vezetésével a Torna-vidék Önkormányzatainak megbízásából, az FVM (Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium) Vidékfejlesztési Célleit támogató irányzata támogatásával jelent meg 2002-ben.